

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
KÉTÉLTŰ- ÉS HÜLLŐVÉDELMI SZAKOSZTÁLY

ÉVES JELENTÉS

2016

Tartalom

Haragossikló-program	1
Pannonyík-program	6
Keresztes vipera program	8
II. „Herptábor”	10
V. Herpetológiai Előadóülés	12
Budapest ékszerteknősei	13
Országos Kételtű- és Hüllőtérképezés Program	14
Évzáró ülés	15
Év hullője: a kockás sikló	16

A HARAGOSSIKLÓ-ÁLLOMÁNYOK FELMÉRÉSE, AUTÖKOLÓGIAI VIZSGÁLATOK A PESTHIDEGKÚTI VÖRÖS-KÖVÁRON

Babocsay Gergely, Halpern Bálint, Péntek Attila László, Vági Balázs

Előzmények

Szakosztályunk 2011 tavaszán indította el a haragossiklóélőhely-védelmi programját. A rákövetkező 4 évben a program elsősorban a Buda környéki állományok monitorozására fókuszált, valamint részleges élőhelyrekonstrukciókat foglalt magába a Farkas-hegyen és a pesthidegkúti Vörös-kőváron. 2015-től kezdődően a Földművelésügyi Minisztérium (FM) felkérésére összesítettük a haragossikló-észleléseket és élőhelyfelméréseket valamint az adatgyűjtést kiterjesztettük az össze hazai populációra. 2016-ra a KHVSZ megbízást kapott az FM-től haragossikló-példányok rádióadóval történő nyomonkövetésére. Öt megjelölt példány kísértünk figyelemmel a Vörös-kőváron majdnem a teljes szezonban.

Cél

2016-ban az alábbi célokat tűztük ki:

- Öt rádiónyomonkövetővel ellátott haragossikló követése a pesthidegkúti Vörös-kőváron, és általuk az életmódjukról, mozgáskörzetük nagyságáról információkat gyűjteni.
- Folytatni kívántuk a Duna menti élőhelyek felmérését, illetve további Buda környéki élőhelyeket igyekeztünk felkutatni.
- A haragossikló-védelmi program eredményeinek összesítése a Minisztérium által támogatott többértű védelmi program előkészítéséhez.
- A projekt kommunikálásán keresztül a szakosztály működésének minél szélesebb körben történő megismertetése.

1. ábra. Jeladós haragossikló galagonyabokron.

A projekt résztvevői

- 2016-ban a felmérésekben a 4 projektfelelős és további 41 önkéntes vett részt.
- A projekthez jelentős elvi és gyakorlati támogatást kaptunk a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóságtól és a Duna-Dráva Nemzeti Parktól valamint a Jane Goodall Intézettől.

2. ábra. Haragossikló portré.

Engedélyek

A Szakosztály 2016 januárjától rendelkezik a felmérésekhez, az élőhelykezeléshez szükséges, valamint a haragossiklók rádiós nyomonkövetéséhez szükséges természetvédelmi engedéllyel. Engedélyek iktatószámai: OKTF-KP/ 133-23/2016.

Költségek

A programban 2016-ban összesen 220 466 Ft-ot használtunk fel az alábbi bontásban:

<i>Cél</i>	<i>Összeg</i>
Útiköltség	39 540
Rádiónyomkövetők	181 124
Összesen	220 466

3. ábra. Spontán haragossikló bemutató a Farkas-hegyen.

A projekt 2016-os szakaszának rövid leírása**Élőhelyfelmérések és haragossikló-észlelések**

2016-ban elsősorban a Duna menti populációk felmérését végeztük, de a Vörös-kőváron és más Buda környéki élőhelyeken is felmértünk. Összesen 40 esetben figyeltünk meg haragossiklót, illetve 17 esetben levedlett bőrt. A bőröket a Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében helyeztük el.

Három alkalommal végeztünk felmérést a Farkas-hegyen, ahol egy vedlésen kívül egy felnőtt példányt is észleltünk.

A Duna menti élőhelyek közül 2016-ban Pakson három, Dunakömlődön kettő, Dunaföldváron és Dunaújvárosban pedig egy-egy alkalommal észleltünk haragossiklót illetve levedlett bőrt.

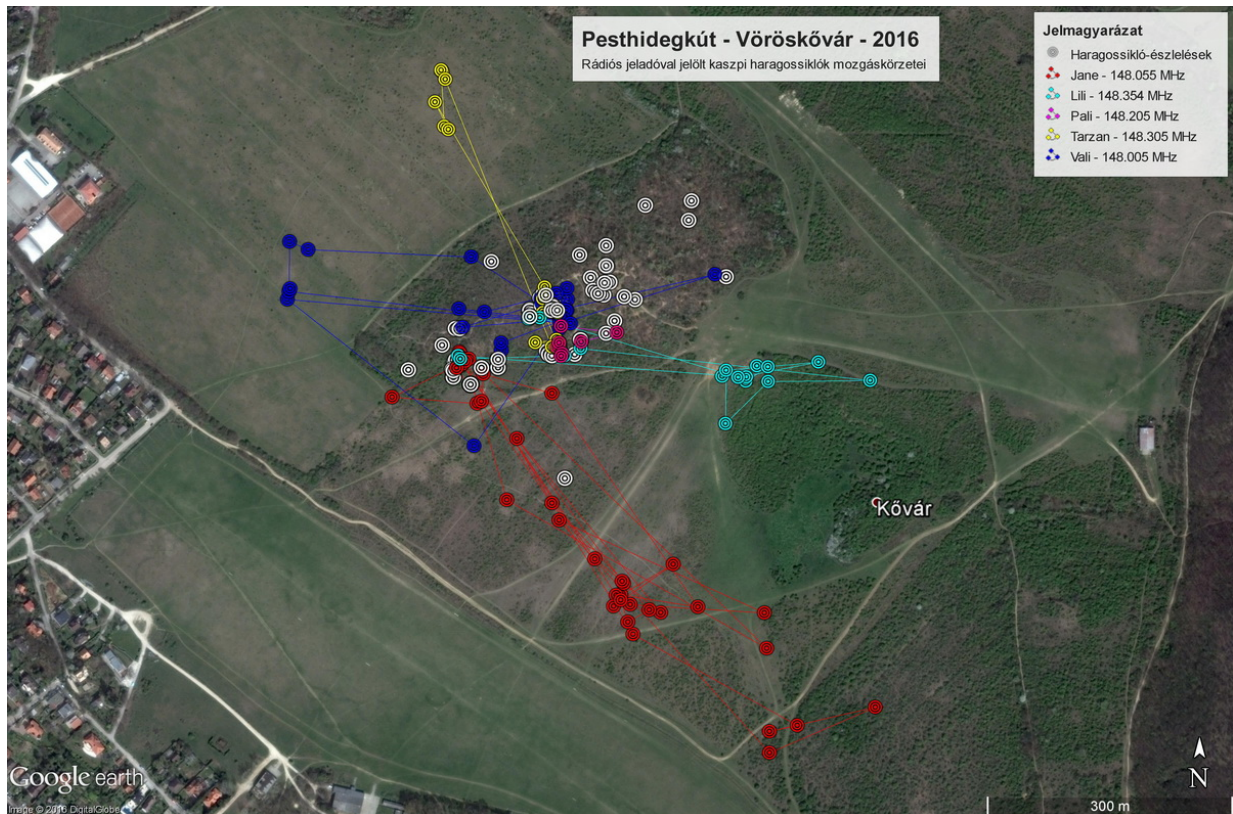

4. ábra. Haragossikló Pakson.

Dunaszekesőn, a Bölcskéhez közeli gyeptaradványokon, valamint a Dunaföldvártól északra fekvő baracsi szakadóparton is végeztünk felmérést 2016-ban, de ezeken a helyeken nem figyeltünk meg haragossiklót. Egy alkalommal a Szársomlyón is végeztünk felmérést, ahol három példányt észleltünk.

A Sas-hegyen 3 bőrt találtunk, míg a Vöröskőváron 10 vedlés mellett összesen 30 esetben észleltünk haragossiklót (a rádió-jeladós egyedeken kívül). Ezt a kiváló eredményt nagyban segítette, hogy összesen 5 példányt rádiós jeladóval láttunk el, melyben a Fővárosi Állat- és Növénykert állatorvosai segítettek. A jelölés után minimum heti rendszerességgel követett állatok pozícióját összesen 45 alkalommal határoztuk meg, ami 141 pozíciót eredményezett eddig. Ezek közül összesen 36 alkalommal láttuk is a jelölt példányt.

5. ábra. A rádiós nyomkövetővel jelölt haragossiklók észlelési pontjai a Vörös-kőváron.

Jane Goodall és a Jane Goodall Intézet részvétele a vörös-kővári élőhely védelmében

A KHVSZ Haragossikló-védelmi programjában évek óta vesznek részt önkéntesként a Jane Goodall Intézet (JGI) aktivistái. Ők irányították rá a Magyarországra látogató neves főemlőskutató és természetvédő figyelmét a programra. Jane Goodall 2016. május 22-én el is látogatott a Vörös-kővárra, ahol személyesen engedte szabadon az első rádiónyomkövetővel ellátott haragossiklót. Az eseményről való megemlékezésként az 5 haragossiklóból három Jane Goodallhoz köthető nevekkel vált ismertté a program kommunikációjában: Jane, Vali, Tarzan (Vali, azaz Valery, Jane Goodall második neve nyomán, illetve JG kedvenc gyerekkori hőse). Az esemény nagy publicitást kapott, és a két szervezet, a JGI és a KHVSZ ennek nyomán közös projekt végrehajtásába kezdett, egy Jane Goodallról elnevezett tanösvény létrehozását tűztük ki célul.

6. ábra. Dr. Jane Goodall segített elengedni az első rádiós nyomkövetővel jelölt haragossiklót.
(fotó: Papp Gábor)

A Jane Goodall Tanösvény ötlete

A tanösvény ötlete Jane Goodall vörös-kővári látogatásakor fogalmazódott meg. A KHVSZ, a JGI és a Duna-Ípoly Nemzeti Park Igazgatóság együttesen kezdte meg a tanösvény tervezését, illetve adománygyűjtő kampányt indított a projekt megfinanszírozása érdekében. A tanösvény a tervek szerint 5 ismeretterjesztő táblából fog állni, a haragossiklók által leggyakrabban használt kopár domboldalon. A tematika elsősorban a terület élővilágát, a haragossiklót, a védelmi programot fogja bemutatni, a JGI által képviselt „tedd jobbá a környezetet” szemlélettel. A tanösvény átadásának tervezett időpontja 2017. május 31.

Olimpiai hegyikerékpár-pálya terve a pesthidegkúti Vörös-kővárra (Hármashatár-hegyi Olimpiai Helyszín)

A vörös-kővári haragossikló-élőhely védett illetve részben Natura 2000 besorolása ellenére, mint lehetséges olimpiai helyszín jött számításba. 2016. szeptember 28-án a Fővárosi Közgyűlés határozatában a korábbi Testvér-hegyi helyett ezt a helyszínt jelölte meg a hegyikerékpár-verseny megrendezésére. A tervek egy II. kerületi lakossági fórumon december 5-én váltak nyilvánossá. A Szakosztály megerősített kommunikációval és adatszolgáltatással számos fórumon, beleértve az olimpiai

8. ábra. Feltehetően kerékpár által elütött, sérült haragossikló.

7. ábra. Feltehetően kerékpár által elütött idei kelésű haragossikló.

projekt előkészítését hatástanulmányokkal támogató REC irányában jelezte, hogy a tervezett pálya katasztrófális következményekkel járna a területen élő haragossikló- és ürgepopulációra nézve. Kiemelt hangsúlyt kapott, hogy ez Magyarország második legerősebb populációja, mi több, a szársomlyóival együtt ez tűnik még életképes állománynak, szemben a többivel, amelyek eddigi ismereteink szerint végzetesen összezsugorodtak. 2016. december 9-én az MME, az MME KHVSZ és az MME Emlősvédelmi Szakosztálya elnökeinek aláírásával az MME állásfoglalást tett közzé, amelyben felszólítja az olimpia szervezőit és a döntéshozókat, hogy a Hármashatár-hegy és a Vörös-kővár környékére ne tervezzenek olimpiai helyszínt, tekintettel a terület rendkívül magas természetvédelmi jelentőségére.

Ezzel párhuzamosan a JGI és a Ragadozómadár-védelmi Szakosztály aktivistái is folytattak kampányt, illetve

bocsátottak ki információkat a területen található természeti értékekkel kapcsolatban, illetve a JGI fontos ismeretterjesztő/oktatási lehetőségként mutatta be az itt található természeti értékeket, amelyekért a társadalom minden tagjának érdemes összefogni.

Jelenlegi információink szerint a Nemzetközi Kerékpáros Szövetség (UCI) véleménye is, hogy a Testvérhegyi helyszín alkalmasabb az olimpiai terepkerékpár-pálya kialakítására, így várhatóan a szervezők is ezt az álláspontot fogják képviselni a későbbiekben.

Publicitás

Babocsay G. & Korsós Z. (2016): A haragossikló és rokonai. (Állatkerti Kötetek a Természetért). EX-BB Kiadó és a Fővárosi Állat- és Növénykert.

Babocsay G, Halpern B. & Korsós Z. (2016): Haragos, de nem mérges. Madártávlat 23(4): 38-41.

2016. május 7–8-i felmérésünkre önkéntesként elkísért minket Szilágyi Zsolt (Budakeszi Vadaspark), és tevékenységünkről félórás ismeretterjesztő filmet készített. „A haragos útján” című alkotást a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság jóváhagyásával a KHVSZ rendelkezésére bocsátotta, a következő linken megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=r-U1rP31P80>

Rádió-interjúk

Babocsay G. Inforádió, 2016 nyár; Haragossiklókról.

Babocsay G. Klubrádió 2016. december 16., Miért nem ért egyet az MME KHVSZ a hármashatárhegyi olimpiai helyszínnel?

Halpern B. Klubrádió 2016. december 29. – Haragossiklók kontra olimpiai hegyikerékpár-pálya

Halpern B. Lánchíd Rádió 2016. december 29. – Haragossiklók kontra olimpiai hegyikerékpár-pálya

A 2016. évi munkákban résztvevő személyek névsora:

Babocsay Gergely

Balogh Diána

Barabás Lilla

Bérces Sándor

Bérces Soma

Bérces Zsófi

Boris Laus

Budai Mátyás

Csatádi Gábor

Farkas Balázs

Fehér Tamás

Felix Frucht

Francoise Serre Collet

Galántai Bálint

Géczy Csaba

Georgios Grigoriu

Halpern Ádám

Halpern Balázs

Halpern Bálint

Inken Schmersow

Jan Dohnal

Jane Goodall

Kádár András

Koroknai Viktória

Lendvai Csaba

Matt Cook

Mogyoróssy Krisztofer

Németh Olivér

Novák Adrián

Péntek Attila László

Rahmé Nikola

Rahmé Marcell

Simon Zita

Slávek Král

Sós Endre

Sós Nóra

Szelényi Gábor és családja

Szilágyi Zsolt

Tokody Béla

Üveges Bálint

Vági Balázs

Vörös Judit

Wolfgang Böhme

9. ábra. November végén még aktív haragossikló.

A PANNONGYÍK-VÉDELMI PROGRAM 2016-OS EREDMÉNYEI

Vági Balázs

A PANNONGYÍK-VÉDELMI PROGRAM ÁLTALÁNOS CÉLJAI

- a pannongyík hazai elterjedésének, korábban ismeretlen élőhelyeinek feltérképezése (elsősorban a Gödöllői-dombság és a Kiskunság területén)
- a veszélyeztetett élőhelyeken megfelelő kezeléssel a pannongyík fennmaradásának biztosítása
- a célok megvalósításába minél nagyobb számú önkéntes bevonása

A PROJEKT VÉGREHAJTÁSÁÉRT FELELŐS SZEMÉLYEK:

Vági Balázs, Péntek Attila László (felmérések); Vörös Judit (áttelepítés)

2016-OS CÉLKITŰZÉSEK

- A pannongyík kimutatása elsősorban a Gödöllői-dombságban található, alföldi és közép-dunántúli, jelzett vagy potenciális élőhelyeken
- Az élőhelyek természetvédelmi állapotának felmérése

ENGEDÉLYEK

A Szakosztály 2016 januárjától rendelkezik a felmérésekhez természetvédelmi engedéllyel. Az Érden esedékes áttelepítésekre a DINPI kérte meg az engedélyt szintén 2016-ban. Engedélyek iktatószámai: OKTF-KP/ 133-23/2016, OKTV-KP/9019-4/2016.

KÖLTSÉGVETÉS

A program 2016-ban 28 632 Ft útiköltséget költött.

A 2016-OS TEVÉKENYSÉGEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

Új előfordulási hely igazolása

2016-ban új, potenciális élőhelyek felmérését végeztük a Gödöllői-dombság, a Vértes, a Gerecse és a Kiskunság területén. Az élőhelyeken nem találtunk új populációt, de a dombvidéki és középhegységi helyszínek pannongyík számára alkalmasnak tűnnek. Az alföldi helyszíneken a Kiskunsági Nemzeti Park által átadott, az Országos Kételtű- és Hullótérképezés felületén megjelenő egyes adatpontokat ellenőriztük vissza. A két felkeresett helyszín pannongyík számára egyértelműen alkalmatlan, viszont ismert vagy potenciális elevenszülőgyík-élőhely. A feltöltött adatok mögött nagy valószínűséggel fajtévesztés áll. Az elevenszülő gyík megtalálható a Kolon-tónál is, ahonnan az Alföldről egyedülként ismert bizonyító pannongyík példány előkerült, igaz télen, elpusztult állapotban és épület belsejében. Mégis, a környező élőhelyek alapján talán érdemes lenne az alföldi felmérést erre a területre összpontosítani. A Herptérkép felületére jó minőségű fotóval illusztrált új észlelést töltöttek fel a Zemplén hegységből, Füzértől a szlovák határ irányában (37 023 sz. adatpont), illetve a Börzsöny nyugati részéről (40 905 sz. adatpont, ez fotó nélküli), így a pannongyík ismert magyarországi előfordulási helyei ismét gyarapodtak.

1. ábra. Pannongyík áttelepítés Érden.

1. táblázat. A 2016-ban bejárt potenciális pannongyík élőhelyek

helyszín	megye	bejárás	pannongyík	élőhely	alkalmasság
Csákvár	Fejér	1	-	sziklagyep-karsztbokorerdő	alkalmas
Epöl	Komárom-Esztergom	2	-	sziklagyep	alkalmas
Szomor	Komárom-Esztergom	1	-	sziklagyep	alkalmas
Páhi	Bács-Kiskun	1	-	láperdő	nem alkalmas
Tabdi	Bács-Kiskun	1	-	nádas	nem alkalmas
Isaszeg	Pest	2	-	lőszgyep	alkalmas
Pécel	Pest	1	-	lőszgyep	alkalmas

Az érdi áttelepítés

Néhány éve tudjuk, hogy egy érdi belterületi telken jelen van a pannongyík. A teljesen körbeépített telken megőrződött a Tétényi-fennsík folytatását képező mészkőplató eredeti növényzete. A pannongyíkok jelenlétét többszöri terepbejárással sikerült igazolni, emellett zöld gyíkok és rézsikló is előkerült innen. Az izolált belterületi élőhely hosszú távú fennmaradása korábban sem volt biztosítható, idén azonban változott a tulajdonosa és vélhetőleg hamarosan beépítésre kerül. A Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal és az Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőséggel együttműködve a lehető leggyorsabban engedélyért folyamodtunk, hogy a területen élő pannongyík-példányokat áttelepíthessük a közeli Tétényi-fennsíkra. Utóbbi helyen több civil szervezet, így az MME Budapesti Helyi Csoportja évek óta végez élőhely-rekonstrukciós tevékenységet, így a pannongyíkok számára megfelelő terület növekszik és a jövőben is növekedni fog. 2016-ban eddig egy áttelepítési akcióra került sor, ennek során egy juvenilis példányt sikerült befogni és a Tétényi-fennsíkra áthelyezni.

2. ábra. Az első áttelepített pannongyík Érden.

2017-ES CÉLKITŰZÉSEK

- a potenciális előfordulási helyek (Gödöllői-dombság, Gerecse, Vértes, Érd környéke, Kolon-tó) további felmérése, új előfordulások (Börzsöny, Zemplén) igazolása
- az érdi telekről való áttelepítés folytatása
- a Tétényi-fennsík rekonstrukciójába való bekapcsolódás

A KERESZTES VIPERA VÉDELMI PROGRAM 2016-OS EREDMÉNYEI

Babocsay Gergely, Halpern Bálint, Krecsák László, Somlai Tibor

A PROGRAM ÁLTALÁNOS CÉLJAI

- a keresztes vipera hazai elterjedésének feltérképezése, az irodalmi adatok feldolgozása
- a veszélyeztetett élőhelyeken megfelelő kezeléssel a keresztes vipera fennmaradásának biztosítása
- a célok megvalósításába minél nagyobb számú önkéntes bevonása

ENGEDÉLYEK

A Szakosztály 2016 januárjától rendelkezik a felmérésekhez természetvédelmi engedéllyel. Engedélyek iktatószámai: OKTF-KP/ 133-23/2016

A 2016-OS TEVÉKENYSÉGEK RÖVID ÖSSZEFOGLALÁSA

Szakosztályunk a Természet Szolgálatában Alapítvánnyal (TSZA) szorosan együttműködve még 2015 nyarán kezdett bele a keresztes vipera hazai állományainak felmérésébe. A felmérésekre a TSZA külön-külön kötött szerződéseket a területileg érintett nemzeti parkokkal (Duna-Dráva, Balatonfelvidéki, Hortobágyi és Aggteleki Nemzeti Parkok), így végül 4 külön kis programot indítottunk be a KHVSZ koordinálásával.

Irodalmi és múzeumi adatok feldolgozása

Összesen 54 tudományos cikket találtunk, mely a keresztes vipera hazai előfordulásával kapcsolatos. Ezekből a hivatkozásokból összesen 95 helyet sikerült kigyűjtenünk, melyeket próbáltunk a lehető legpontosabban georeferálni.

A Magyar Természettudományi Múzeum gyűjteményében 139 leltári számon bejegyzett, Magyarországról származó keresztes vipera található, melyek közül 102 esetben ismert a lelőhely település szinten, de csak 2 ízben sikerült a pontos koordinátákat is kideríteni.

Kutatók és Herptérkép adatainak feldolgozása

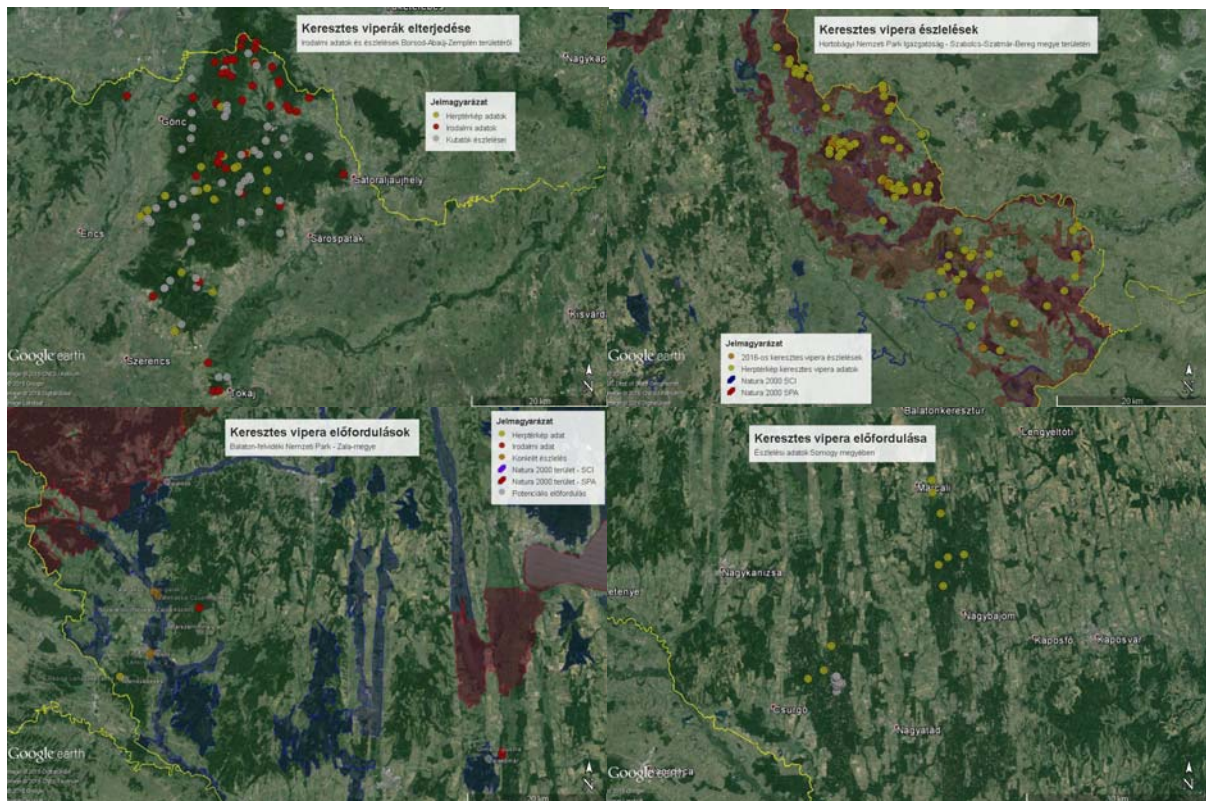
A korábban a fajt kutató kollégákat megkerestük és kértük, hogy osszák meg velünk keresztes vipera adataikat. A beérkezett adatokat a kutató neve alatt feltöltöttük a „Herptérkép”-re. A már korábban a honlapra feltöltött adatokkal együtt összesen 117 észlelési adatot sikerült így összegyűjtenünk.

Terepi adatgyűjtés, állományok felmérése

Tavaszi és őszi időszakban mind a négy mintavételi területre rendszeres bejárásokat szerveztünk. Az aszályos előző év nem kedvezett a keresztes viperáknak, ezért viszonylag kevés adatot sikerült gyűjtenünk. Tavasszal Kaszón 3 példányt észleltünk, míg a Beregi síkon a Jánki erdőben és Penyige környékén további 15 példányt regisztráltunk. Lenti belterületéről egy közmunkások által agyonütött példányt kaptunk, illetve a Beregi-síkról is két elpusztult példányt (úton elütött és kutya által elpusztított) szereztünk, melyek a Magyar Természettudományi Múzeum Herpetológiai Gyűjteményét gazdagították, illetve a jövőbeni genetikai vizsgálatokhoz értékes mintákként szolgálnak majd.

Az alábbi térképeken régiónként a különféle módszerekkel gyűjtött adatokat ábrázoltuk:

A PROGRAM CÉLJAI 2017-BEN

- további adatbázisok felkutatása és integrálása
- szervezett felmérések a régióként kijelölt célterületekre
- a veszélyeztetett élőhelyekre vonatkozó kezelési ajánlások megfogalmazása
- genetikai vizsgálatok a magyarországi állományok populációgenetikai állapotfelmérése és taxonómiai helyzetének pontosabb megállapítása érdekében

Lentiben agyonütött példány (Fotó: Lelkes András)

II. HERPETOLÓGIAI TÁBOR („HERPTÁBOR”)

Vági Balázs

2016. június 20-26. között szerveztük meg immár másodszer herpetológiai táborunkat, ezúttal a Zemplénben található Pusztafalun. Mivel a 2015-ös tábor a nagy szakmai siker ellenére pénzügyi értelemben veszteséges volt, ezen két módon próbáltunk változtatni: a részvételi díj megemelésével, illetve a résztvevők számának maximálásával. Így végül összesen 23, 10–16 év közötti diák jelentkezett a 2016-os táborba.

Az utazást vonattal, illetve különbusszal oldottuk meg. A szállásunk a Pusztafalu központjában található Öreg Bence Turistaház volt. A résztvevőket véletlenszerűen 4–5 fős csapatokba osztottuk, és a csapatok pontversenyben vettek részt: herpetológiai és a táborérettel kapcsolatos feladatok teljesítéséért lehetett pontokat szerezni. A főzést végig mi magunk végeztük, amiben mindennap a táborozók másik csapata segédkezett.

Több kirándulást szerveztünk a környéken, és próbáltunk megismerkedni a Zemplén herpetofaunájával. Sajnos az időjárással nem volt szerencsénk, kánikulai meleg köszöntött be a tábor teljes időtartamára, így a kétéltűek és hullók aktivitása alacsony volt. Próbáltuk a kora hajnali időszakot kihasználni, illetve éjszakai, lámpás túrákat is tettünk, ezek hoztak némi eredményt. Végül szalamandra- és pettyesgöte-lárvákkal, sárgahasú unkákkal és ebihalaikkal, erdei és kecskebékával, zöld és barna varanggyal, zöld gyíkkal, vízisiklóval sikerült élőben is találkozni. Az erdei siklónak és a kékpettyes lábatlangyíknak elpusztult példánya került elő.

1. ábra. Lámpás kétéltűkeresés éjjel (fotó: Balogh Diána)

A táborhelyen töltött időben a táborozók előadásokat hallgathattak Magyarország kétéltű- és hullőfaunájáról, a természetvédelem kérdéseiről, a KHVSZ tevékenységéről és az Országos Kétéltű- és Hullőtérképezésről, a kétéltűek és hullók fényképezéséről. Két táborozó, Takács Péter és Galántai Bálint a Szakosztály kötelékében vagy iránymutatásával végzett saját önkéntes kétéltű- és hullővédelmi tevékenységéről tartott beszámolót, ezek a hallgatóság körében is nagy tetszést arattak és remélhetőleg példaként szolgáltak a többiek számára.

KÖLTSÉGVETÉS

A részvételi díj fejenként 30 000 forint volt, amit két részletben kellett az MME számára befizetni. 2 gyerek és egy kísérő szülő az utazást-szállást maga rendezte, és fejenként 10 000 forintos csökkentett részvételi díjat fizetett.

Bevétel:	660 000 Ft
Szállásköltség:	321 300 Ft
Utazási költség:	183 845 Ft
Élelmiszer és egyéb fogyóeszközök:	151 553 Ft
Összes költség:	656 698 Ft
Mérleg:	+ 3302 Ft

ÉRTÉKELÉS

A 2016-os tábor során sikerült megoldani a 2015-ben felmerült problémákat (veszteségesség, alacsony létszám), azonban részben ebből adódóan egyéb nehézségekkel szembesültünk. A gyerekek magas létszáma és a különböző korosztályok miatt a jövőben talán célszerű lenne korosztály szerinti bontásban két csoportba szervezni őket. Ehhez viszont fokozottabb táborvezetői jelenlétre van szükség, ami valószínűleg úgy érhető el, hogyha az eddig magunk által végzett főzést az esetek többségében kiszervezzük. Ez valószínűleg megdobná a költségeket, amin közelebbi helyszín választásával tudnánk spórolni. A Zemplén egyik vonzereje, a keresztes vipera potenciális jelenléte inkább nehézségeket okozott, mert bár a hosszas keresés ellenére sem talákoztunk viperával, a gyerekekre fokozottabban kellett figyelni és korlátoznunk kellett terepi szabadságukat. A szállásunk nem rendelkezett internet-kapcsolattal, ezért a Herptérkép működését nem tudtuk valódi adatfeltöltéssel bemutatni. Mindezek ellenére a tábor összességében betöltötte környezeti nevelő és közösségépítő feladatát, és a tanulságait felhasználjuk a következő alkalmak szervezésénél. A résztvevők közül többen bekapcsolódtak azóta a Szakosztály életébe és tevékenységeibe.

2. ábra. Kirándulás Füzér felé (fotó: Balogh Diána)

A II. HERPTÁBOR SZERVEZŐI:

Babocsay Gergely, Balogh Diána, Becsei Katalin, Heltai Botond, Mizsei Edvárd, Péntek Attila, Vági Balázs

V. HERPETOLÓGIAI ELŐADÓÜLÉS

Vörös Judit

Március 7-én a Magyar Természettudományi Múzeumban ötödik alkalommal rendeztük meg a Herpetológiai Előadóülést, amint ötven hazai és külföldi szakember vett részt. A rendezvényt Babocsay Gergely, az MME KHVSZ elnöke nyitotta meg. Ezután egy angol nyelvű szekció következett, amelynek nyitó előadójaként Victor Goyannes Dill Orrico, a Universidade Estadual de Santa Cruz (Ilhéus, Bahía, Brazília)

Kétéltűgyűjteményének vezetője beszélt Amazónia és az Atlanti Esőerdő biogeográfiai kapcsolatáról. Három egyetemi hallgató és doktorandusz vállalkozott arra, hogy angol nyelven mutassa be munkáját és részt vegyen a hallgatói versenyen, amelynek győztese Lőrincz Dávid (Szent István Egyetem, Allatorvos-tudományi Kar, Biológus Szak) lett „Astroglial architecture of Squamata as compared to the astroglia of Crocodilia and Testudines: A GFAP study” című előadásával. A három hallgatói előadás után Konrad Mebert, svájci kutató mutatta be munkáját az év hullője, a kockás sikló monitorozási eredményeiről.

A kávészünet után gyakorlati természetvédelmi előadások következtek a hazai herpetofaunát érintő veszélyekről, mocsári teknős tojásrakóhelyek védelméről, a KHVSZ programjairól, a herptérkép program eredményeiről, a rákosi vipera visszatelepítési programjáról, kétéltűgázolások monitorozásáról, autópálya-menti élőhelyek herpetofaunájáról, és albánia herpetofaunájáról és annak természetvédelmi értékeléséről.

Ebéd után Carla Santana Cassini a Universidade Estadual de Santa Cruz (Ilhéus, Bahía, Brazília) kutatója beszélt arról, hogy hogyan lehet a morfológiát és a genetikai vizsgálatokat felhasználni a fajhatárok meghúzásához. Az így kezdődő taxonómia és viselkedésökológia szekcióban mocsári teknős filogeográfiájáról, vizisikló táplálékösszetételéről, kétéltűek bioakusztikai vizsgálatáról, két hazai békafaj kitridgomba fertőzésének vizsgálatáról, ibériai hagyigyíkok személyiségvizsgálatáról és a zöld gyík szexuális jelzéseiről hallhattunk érdekességeket.

Az utolsó szekcióban pedig populációbiológiai témákat ismerhettünk meg; mocsári teknős aktivitási mintázatáról, két mocsári teknős élőhelyének összehasonlításáról foltos szalamandra mozgásmintázatáról és bombatölcsérek szikes vizeinek kétéltűfaunájáról láthattunk előadásokat.

Egy angol nyelvű poszter bemutatására is sor került, ami a görög karsztvipera taxonómiai státuszát taglalta.

IDEGENHONOS TEKNŐSÖK ELTÁVOLÍTÁSA BUDAPEST ÉLŐ VIZEIBŐL

Halpern Bálint

A hazai víztestekben előforduló idegenhonos teknősök eltávolítását tovább folytattuk a Naplás-tóból, illetve a FŐKERT megkeresését követően megkezdtuk a Feneketlen-tónál is.

Naplás-tó

Spanyol kollégák által kifejlesztett és tesztelt módszert, úgynevezett napozóhely-csapdák üzemeltetését a Rákosmenti Mezei Őrszolgálat mezőőrei végezték. A tavaly eltávolított 68 ékszerteknőshöz képest idén jóval kevesebb, összesen 16 példányt távolítottunk el, akik a Fővárosi Állat- és Növénykertbe kerültek. A domináns vörös- és sárgafülű ékszerteknősök mellett egy Missisipi tarajosteknőst és egy Nelson ékszerteknőst is elköltöztettünk a tóból. Az egyik vörösfülű ékszerteknős nőstény a befogást követően letojt. Ennél is konkrétabb bizonyítéka a szaporodásnak az a 39 grammos 6 cm-es páncélhosszú sárgafülű ékszerteknős példány, amit június elején fogtunk. Ennél is kisebb (3,5 cm-es páncélhossza és 5,0 g súlyú), szinte frissen kelt példányt sikerült a Soroksári-Duna Kis-Duna öbléből kifognunk.

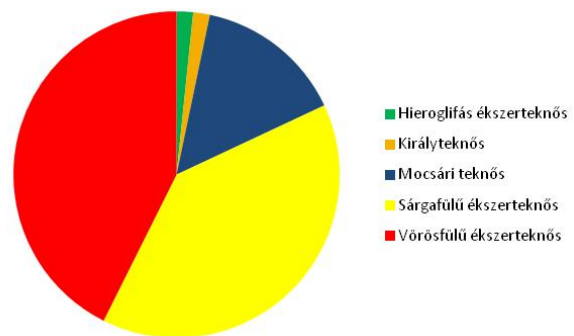
Frissen kelt sárgafülű ékszerteknős és mocsári teknős a Soroksári-Duna Kis-Duna öbléből.

Feneketlen-tó

Ugyan a szerződés kötés elhúzódása miatt csak szeptember elején tudtuk megkezdeni a tóban a csapdázást, de így is 52 ékszerteknőst tudtunk eltávolítani, akik szintén az Állatkertbe kerültek. Jó hír, hogy 9 mocsári teknőst is fogtunk, akiket természetesen mérést követően visszaengedtünk. A Naplás-tóban már bevált

Első csapdaellenőrzés eredménye a Feneketlen-tónál.

napozócsapdán kívül itt felcsalított varsacsapdákat is használtunk, illetve az MME Sugo típusú hajóját is bevetettük. A lakosság tájékoztatása érdekében kiadott sajtóközleményeknek köszönhetően komoly média-érdeklődés kísérte a munkánkat, ami összesen 17 online megjelenést, 1 újságcikket, 2 rádió- és 2 TV-interjút eredményezett.

ORSZÁGOS KÉTÉLTŰ- ÉS HULLŐTÉRKÉPEZÉSI PROGRAM

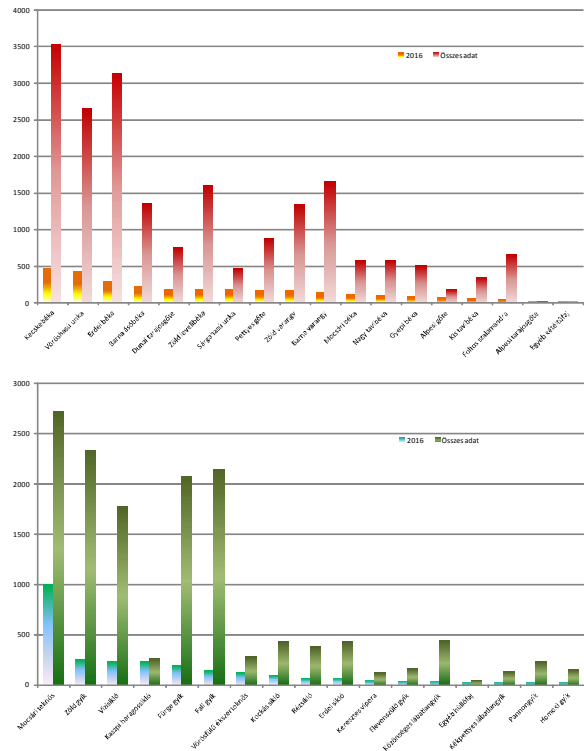
Halpern Bálint, Vörös Judit

Az Országos Kétéltű- és Hullőtérképezés programunk 2016-ban is eredményes évet zárt, az önkéntesek összesen 5 347 új feltöltést küldtek be a honlapra, így a működés első 6 évében már 34 182 előfordulási adat (20 130 kétéltű és 14 052 hullő) gyűlt össze a hazai herpetofaunáról.

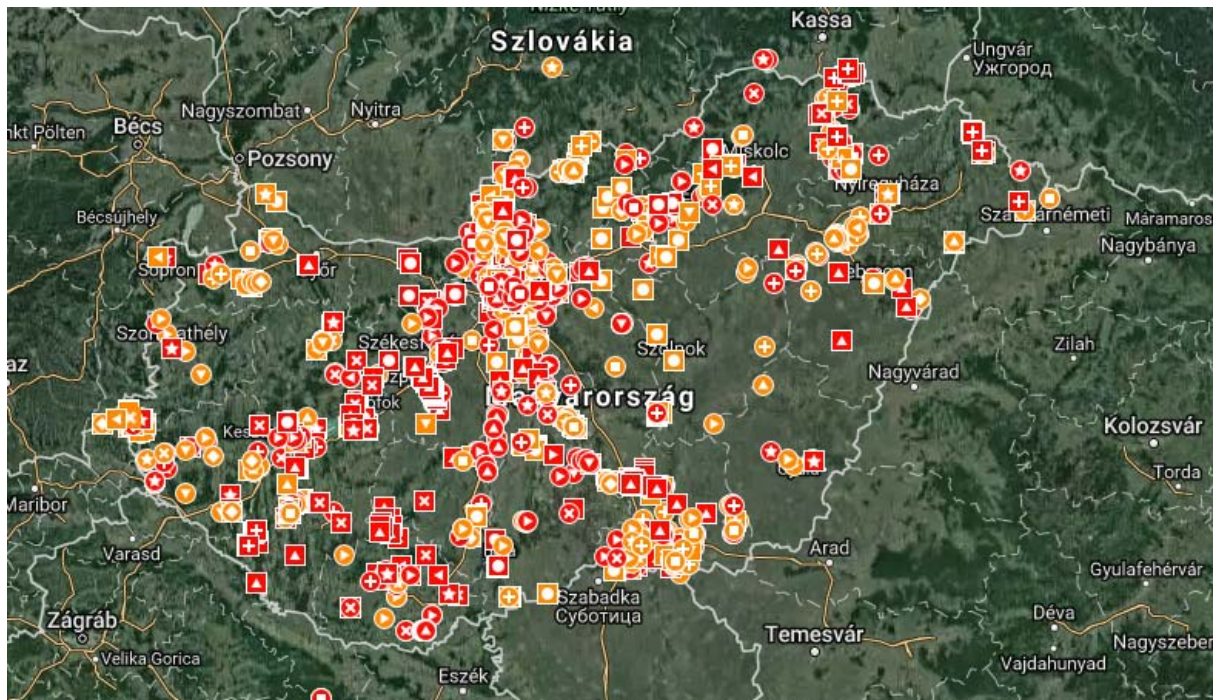
Az elmúlt évben összesen 92 új feltöltő regisztrált, akik közül 65-en megfigyelést is töltek fel. Eddig 638-an osztottak meg adatot az összesen regisztrált 873 felhasználó közül.

Jelenleg a legtöbb adatpont (3 527) kecskebéka megfigyelésről érkezett, míg a leggyakrabban észlelt hullő a mocsári teknős (2 713).

A 2016-os „célfajról”, a kockás siklóról 92 megfigyelés érkezett, így már összesen 427 megfigyelés található a fajról az adatbázisunkban.

1. Ábra: A 2015-ös évben érkezett és az összes eddigi megfigyelés fajonkénti eloszlása.

2. Ábra: A 2016-os évben honlapunkra beérkezett adatok területi eloszlása.

ÉVZÁRÓ ÜLÉS – 2016. december 11.

Vági Balázs

Szakosztályunk 2016. december 11-én tartotta immár hagyományos évzáró ülését a Fővárosi Állat- és Növénykert területén található Tanodúban. Minden korábbinál többen jelezték részvételi szándékukat, így végül éppen hogy befértünk a más alkalmakkor oly tágas helyiségbe.

Először Babocsay Gergely szakosztályelnök tartott rövid összefoglalót az idei év eseményeiből, amikből akadt bőséggel, a Jane Goodall által elengedett jeladós haragossiklótól a Herptáboron át a Kopaszi-gáton felállított új hullóvédelmi ismeretterjesztő tábláig és a Feneketlen-tó teknős-mentéséig.

Ezt követően az Országos Kétéltű- és Hullótérképezés éves eredményeit ismertettük és a 2016-os év legkiemelkedőbb adatfeltöltőit jutalmaztuk:

- A legtöbb új, validált adatot dr. Kókai Károly töltötte fel.
- Az ország legtöbb területéről való adatközlésért Szabolcs Márton kapott jutalmat.
- Első helyezett lett Násfay Béla víz alatti, amplexusban lévő gyepi békákat ábrázoló fotójával.
- A második helyen Ilycsin László végzett, a pettyes gótét szokatlan módon a szárazon megörökítő, szép kompozíciójával.
- A harmadik helyen pedig, ennek ellentétjeként egy olyan felvétel végzet, ahol egy hulló található a víz alatt: Dudás László elevenszülő gyákról készített portréja.
- Az év hullójét, a kockás siklót legszebben Lenkei Péternek sikerült megörökítenie, mégpedig a hasoldal felől egy ágakon napozó példányt.
- A legérdekesebbnek Szilágyi Alice párzó vízisiklókat ábrázoló képét ítéltük.

A díjazott képekkel együtt a legszebb 50 képet tartalmazó válogatást a honlapunkon lehet megtekinteni. Szintén az ülésen kapták meg jutalmukat az év hullójéhez kapcsolódó rajzpályázatunk nyertesei. A rajzpályázat képeiből készült válogatás is elérhető a honlapon.

Az idei előadást Mizsei Edvárd tartotta a Debreceni Egyetemről, aki évek óta végez különböző vizsgálatokat a görög karsztvipera (*Vipera graeca*) albániai és görögországi populációin, többek között e veszélyeztetett kígyó faji rangra emelése is ennek köszönhető. Emellett kellő kitekintést kaphattunk egyéb európai viperák rendszertani és természetvédelmi helyzetéről is.

Miután kellően belakmározunk a résztvevők által összedobott svédasztal finomságaiból, a napot szakvezetéses séta zárta az állatkerti Mérgesházban, valamint a Varázshegyben, amiért külön hálásak vagyunk az Állatkert dolgozóinak.

VÍZIBB, MINT A VÍZISIKLÓ – AZ ÉV HÜLLŐJE: A KOCKÁS SIKLÓ

Babocsay Gergely, Becsei Katalin, Péntek Attila László

Az előző évekhez hasonlóan Szakosztályunk ismét kiválasztott egy fajt, melyre 2016-ban megkülönböztetett figyelem irányult. Ez a kockás sikló (*Natrix tessellata*) volt 2016-ban.

Az év folyamán – a hagyományokhoz híven – e faj szélesebb körű megismertetését tűztük ki célul. Elkészült 2000 példányban az év fajtát bemutató kiadvány, valamint 500 darab matrica, mely nagy népszerűségnek örvendett – főleg a gyerekek körében.

További hasznos segítségként – pedagógusok számára is – a honlapra felkerült és letölthetővé vált a kockás siklót bemutató ismeretterjesztő előadásunk, valamint egy képválogatás. Idén is készültek az év fajtát ábrázoló használati- és emléktárgyak (póló, bögre, hűtőmágnes), valamint 2000 db kitűzőt is gyártattunk.

Annak jegyében, hogy minél több korcsoport felé tudjuk közvetíteni az „év hullője” és párhuzamosan az „év kétéltűje” program fontosságát, valamint a Szakosztály tevékenységét, a témában az év folyamán számos ismeretterjesztő előadást tartottunk magunk is, önkénteseink aktív részvételével. Az előadásokhoz és egyéb rendezvényekhez elkészítettünk a kockás siklót bemutató, könnyen felállítható roll-upot.

A TIGÁZ csoport felkérésére a TIGÁZ HSE napok 2016 rendezvénysorozat keretében Szakosztályunk az idei évben összesen 6 alkalommal tartott ismeretterjesztő előadást Hullók Magyarországon címen. Az előadások május-június folyamán zajlottak le a következő helyszíneken: Debrecen, Miskolc, Eger, Szolnok, Gödöllő, Hajdúszoboszló.

Az év hullője program felütését a Tolkien Nap jelentette. Az év folyamán Szakosztályunk megjelent az MME kisebb-nagyobb rendezvényein, családi napjain, továbbá az idén másodszor megrendezett Farnoszi Békánapon is, melyet az MME Tápió-vidéki Helyi Csoportja és a Duna-Ípoly Nemzeti Park Igazgatóság közösen szervezett. Továbbá idén alkalmunk volt részt venni a

DINPI

Dömösi Zöld Forгатagán is. Egy kisebb standdal megjelentünk a Pilisi Ien Látogatóközpont Víz világnapi rendezvényén, valamint a Tatai Vadlúd Sokadalmon is. Az év folyamán többször volt tematikus foglalkozás a Mátra Múzeumban, illetve a Magyar Természettudományi Múzeumban is, mely az év fajait állította a középpontba.

A Budapesti HCS által szervezett Naplás-tavi madárgyűrűző táborban is képviseltettük magunkat idén is. Nyáron tematikus „kockás sikló leső” túrát is szervezett Szakosztályunk a Kopaszi-gátra, ahol a borongós idő ellenére is sikerült végül kockás siklót találnunk.

A személyi jövedelemadó 1%-ának felajánlásaiból az MME-hez befolyt összegre kiírt belső pályázat 2016-ban 9 Helyi Csoport számára biztosított támogatást a témával kapcsolatos tevékenységek megvalósításához. A szakmai és anyagi támogatásnak köszönhetően országsszerte számos előadás és vezetett túra koncentrált az "Év fájára", melyen összesen 1.167 fő vett részt.

Az MME és a KHVSZ honlapokon az év fajtát érintő nagyobb események megjelentek valamint született egy átfogó cikk is a Madártávlatban. Az év fajaival kapcsolatos információkat, tartalmakat egyre több oldal veszi át, hivatkozz le. Sok intézmény építi be az éves pedagógiai programjába is.

Idén rajzpályázatunk „Vízibb, mint a vízisikló” címmel indult útnak. A rajzpályázatot 3 kategóriában (óvodás, alsó-és felső tagozatos) hirdettük meg az MME-vel közösen. Idén 132 darab rajz érkezett be a pályázati kiírásra. A legtöbb mű az alsó tagozatos kategóriából került ki. A Helyi Csoportok aktív munkája közvetetten megjelent a rajzpályázat kapcsán is. Különösen sok rajz érkezett Budapestről, Hajdú-Bihar, Békés és Csongrád megyéből.

Nagyon nehéz volt a választás, igazán igényes és kreatív művek érkeztek be idén is, így a dobogósok mellett számos különdíjast is jutalmaztunk - összesen 14 gyermeket. A visszajelzések alapján azonban a sikló egy nehéz témának bizonyult, még van mit csiszolni a köztudatban a „látatlan” jószágok általános megítélésén. A rajzpályázathoz a díjakat az MME és a Rákospipera-védelmi Központ ajánlotta fel.

Bízunk abban, hogy 2017-ben is ideihez hasonló eredményes évet zárhatunk majd!

A 2016-ban megtartott közművelődési témájú programok jegyzéke:

Rendezvény időpontja	Rendezvény jellege	Rendezvény helyszíne	Résztevők
2016.01.13	előadás	Budapest	56
2016.10.03	terepi foglalkozás	Naplás-tó	60
2016.05.28	stand + tanácsadás	Debrecen, Békás-tó	280
2016.10.10	rajzpályázat eredményhirdetés	Debreceni Területi Iroda	62
2016.11.08	előadás év állatairól	József Attila-telepi Könyvtár	52
2016.06.25	Előadás	Nagyecsed	54
2016.11.16	Előadás	Nagyecsed	30
2016-01-28	előadás (Halpem Bálint)	Szeged, AGORA	24
2016.05.04	túravezetés, előadással	Mátra	60
2016.06.08	túravezetés, előadással	Mátra	35
2016.05.13	ismeretterjesztő	Szekszárd	35
2016.04.27	előadás	Nyergesújfalu	23
2016.05.04	túravezetés	Naszály, Ferencmajor	121
	4.2.1. előadások (10)	Sásd, Dombóvár, Tüske,	266
2016.09.30	Kutatók Éjszakája	Eger, Líceum	3
2016.10.17	Év faja előadások	Eger, Eszterházy Károly Egyetem	6
2016. során	Takács Péter előadásai	Veszprém megye	284
2016.06.12.	Siklóleső séta	Kopaszi-gát	25

ISMERETTERJESZTŐ TÁBLÁK A KOPASZI-GÁTON

A KHVSZ és a Természet Szolgálatában Alapítvány (TSZA) közösen pályázott a Zöld Forrás keretére, de a TSZA közhasznú besorolásával kapcsolatos problémák miatt a pályázatot elutasította a Minisztérium. A pályázati projektben, a Kopaszi-gátra tervezett két, a kockás siklóról és az invazív ékszerteknősökről szóló ismeretterjesztő táblát azonban a terület kezelőjének, a Kopaszi Gát Kft-nek elvi és anyagi támogatásával sikerült felállítani. A kockás siklót bemutató tábla felhívja a nagyközönség figyelmét erre a kigyóra, és alapismereteket közöl róla. Az ékszerteknősökről szóló tábla elsősorban az idegenhonos teknősök szabadon engedésének természetvédelmi veszélyeire hívja fel a figyelmet.

A kockás siklót ismertető tábla a sétányon.

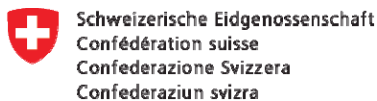
Az idegenhonos teknősöket ismertető tábla Vízpart úton, az öböl előtt.

A táblák helyszínei.

Az „Év hullője – Év kételtűje” programot a Svájci Hozzájárulás által finanszírozott "Fenntartható természetvédelem magyarországi Natura 2000 területeken" projekt támogatásával valósítjuk meg.

AZ ÉV KÉTÉLTŰJE 2017-BEN: A MOCSÁRI BÉKA

**PROGRAMJAINK TÁMOGATÁSÁÉRT KÜLÖN KÖSZÖNETTEL
TARTOZUNK AZ ALÁBBI SZERVEZETEKNEK:**

MKB
EUROLEASING

PILISI
PARKERDŐ ZRT
PARKERDŐ AZ EMBERÉRT

Jane Goodall Intézet

